

ΔΗΜΟΣΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 14^{ΗΣ} ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2006

ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΜΗΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΠΑΛΛΑΝΤΙΟΥ

Δέν εἶμαι σέ θέση νά γνωρίζω ἂν θά ὑπάρξει ἢ ὄχι κάποια ἀκόμα παρουσία μου στό βῆμα αὐτό τοῦ Ἄνωτάτου Πνευματικοῦ Ἰδρύματος τῆς Χώρας μας. Ἐχοντας ζήσει ἐπὶ τριανταεπτὰ χρόνια τὴν εὐθύνη πού διακατέχει τὸν κάθε ὀμιλητὴ ἀπὸ τῆς θέσης αὐτῆς, καθῶς καὶ τὴν ἀπόλυτη ἀντιμετώπισή της ἀπὸ μορφές ἐξέχουσες, πού πέρασαν ἀπὸ τὰ ἔδρανα τοῦ Ἰδρύματος αὐτοῦ, ξεκινῶ τὴν ἀποψινὴν κατάθεση τῶν ὅσων αἰσθάνθηκα τὴν ἀνάγκη νά πῶ, θεωρώντας ὅτι τὸ βῆμα τοῦτο εἶναι ὄχι μόνο ἀρμόδιο, ἀλλὰ μέχρι καὶ ὑπεύθυνο γιὰ κάθε τί πού ἀκούγεται ἀπ' αὐτό. Ἐπιθυμῶ νά βεβαιώσω ὅτι ἐκεῖνα πού θά ἐκτεθοῦν, προσπάθησα νά εἶναι τοποθετημένα σέ ὀρθή καὶ ἀσφαλῆ βάση, καὶ ἐλπίζω πῶς κάτι μπορεῖ κάποια στιγμή νά ξεκινήσει ἀπὸ ἐδῶ, στή γενική προσπάθεια πού θά πρέπει ν' ἀναληφθεῖ, μήπως καὶ ἀποτρέψει τὴ διαφαινόμενη ὄλο καὶ πιὸ καθαρά ἀπώλεια, μέχρι καὶ καταστροφή τοῦ συνόλου, ἀναχαιτίζοντας τὸν κατήφορο, στὸν ὁποῖο ἀπὸ πολλὰς δεκαετίες ἔχει ἀρχίσει νά κυλᾷ ἡ ἀνθρωπότητα.

Ἡ κίνηση αὐτὴ θεωρῶ ὅτι ἀποτελεῖ χρέος μας ὡς Ἑλλήνων, πού ἡ χιλιάδων ἐτῶν ἱστορία μας ἐδίδαξε μὲ τὸν πνευματικὸ της πολιτισμὸ, καὶ διδάσκει ἀκόμα ὅλους, ὅσους ἀρνοῦνται τὴ σημερινὴ ἐξέλιξη.

Ὅμιλῶ, ὄχι ὡς ἀρμόδιος νά χειρισθεῖ καλύτερα τὸ πελώριο αὐτὸ θέμα, ἀλλὰ περισσότερο ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ δισεκατομμύρια ὄντα τοῦ γήινου πλανήτη, στὸν ὁποῖο βρεθήκαμε νά ζοῦμε. Ὅπως ἔχει τίς τελευταῖες δεκαετίες ἐξελιχθεῖ, καὶ ὅπως μὲ αὐξοῦσα ταχύτητα ἐξελίσσεται ἡ κατάσταση, χρέος ὑπέρατο τῶν Ἄνωτάτων Πνευματικῶν Ἰδρυμάτων διεθνῶς δὲν ὀφείλει νά εἶναι μόνον ἡ προαγω-

γή του πνεύματος, της επιστήμης και της τέχνης, αλλά και ή με κάθε τρόπο προσπάθεια ανάσχεσης-άναχαίτισης κάθε αντίστροφης εξέλιξης, αυτή που διαπιστώνουμε όλοι τώρα. Άς μὴ λησμονούμε ὅτι, ἀπὸ τὴν ἡθικὴ τους πλευρὰ, τὰ δύο βοηθητικὰ ρήματα «εἶμαι» καὶ «ἔχω», χαρακτηρίζουν τὸν ἄνθρωπο στοὺς αἰῶνες. Τὸ πρῶτο, τὸ «εἶμαι», ἐκφράζει τὴν πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ προσωπικότητα, μακριὰ ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῆς ὕλης, σὲ ἀντίθεση πρὸς τὸ ἄλλο, τὸ «ἔχω», πὺ προσεταιριζόμενο κάθε ὕλικὸ ἀγαθὸ, ἀπομακρύνεται, λίγο-πολύ, ἀπὸ ὅ,τι χαρακτηρίζει τὸν ἄνθρωπο ὡς τὸ τελειότερο τῶν ὄντων, προικισμένο μὲ νόηση, ὑψηλὸ αἴσθημα καὶ ἔναρδρο λόγο.

Πάντοτε, σὲ κάθε σκεπτόμενο ἄνθρωπο περνοῦσε ὁ φόβος μιᾶς ἐνδεχόμενης βαθμιαίας φθορᾶς τοῦ ὑπάρχοντος πολιτισμοῦ. Τώρα, ἔχει ἀπὸ καιρὸ ἀρχίσει νὰ θλιβεται ὁ σκεπτόμενος ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ βέβαιη πλέον παρουσία, ὄχι μόνο τῆς φθορᾶς τοῦ ὑπάρχοντος πολιτισμοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση καὶ διάθεση ὀριστικῆς ἐγκατάστασης τοῦ νέου πολιτισμοῦ, τοῦ «πολιτισμοῦ τῆς φθορᾶς». Ἔτσι ἐξελίχθηκε, δυστυχῶς, ὁ τρόπος ζωῆς μας.

Καὶ πάλι τονίζω ὅτι δὲν εἶμαι ὁ ἀρμόδιος πὺ θὰ ὑποδείξει τὸ τί πρέπει νὰ γίνει, γιὰ ν' ἀντιμετωπισθεῖ τὸ ἀκόμα χειρότερο, πὺ ἐξασφαλίζει ἡ συνέχιση αὐτῆς τῆς κατάστασης. Ἀρκοῦμαι στὴν ἐπισήμανση τῆς σημερινῆς αὐτῆς μορφῆς τῆς ζωῆς ἀπὸ τὸ βῆμα αὐτό, εὐχόμενος νὰ ἔχει τὴν πρέπουσα ἀπήχηση σὲ ἀρμόδια, ὑψηλῆς στάθμης ὄργανα, ἀλλὰ καὶ νὰ συμπίπτει μὲ ἀνάλογες-ἀναγκαῖες τοποθετήσεις τῶν ἀντιστοίχων καὶ ἀρμοδίων ἰδρυμάτων διεθνῶς. Ἄν χρέος τους ἀποτελεῖ ἡ ἐπίδιωξη τῆς ἐπίτευξης τοῦ Καλοῦ, ὑπὸ τὴ γενικὴ, ὑψηλὴ του ἔννοια, τότε, ἡ προσπάθεια καταπολέμησης τοῦ Κακοῦ -πάλι ὑπὸ τὴ γενικὴ του ἔννοια-, ἐξυπακούεται ὄχι μόνο ὡς ὀρθή, ἀλλὰ ὡς ἐπιβαλλομένη.

Ἡ λέξη «πρόοδος» κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα ἐσήμαινε ἀρχικὰ «πρὸ τῆς ὁδοῦ», δηλαδὴ μπροστὰ στὸν δρόμο, τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὸ σπῖτι, τὴ δημόσια παρουσία. Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, ἡ λέξη ἄρχισε νὰ δηλώνει τὴν πρὸς τὰ ἐμπρὸς πορεία, τὴν προκοπή, τὴν ἐπίδοση, τὴ συνεχῆ βελτίωση, στοιχεῖα, πὺ χάρη στὸ σύνολο τῶν ἐπιτευγμάτων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος στοὺς ἐπιστημονικούς, τεχνικούς καὶ οικονομικούς τομεῖς, ἐξασφαλίζουν, μαζί μὲ τὴν ὕλικὴν ἀντιμετώπιση τῆς ζωῆς, τὴν ἡθικὴ καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὴν ταυτόχρονη ἐξύψωση τῆς αἰσθητικῆς του συνείδησης. Αὐτὸ μᾶς ἐδειξαν οἱ αἰῶνες πὺ κύλησαν ὡς σήμερα, μὲ τοὺς πολιτισμοὺς πὺ ἀναπτύχθηκαν, χά-

ρη στην ήθικη, πνευματική, και τεχνική εξέλιξη, παράλληλα με την εξύψωση της ανθρωπιστικής στάθμης, καθώς και με την ανάπτυξη ιδεωδών, όπως η ελευθερία, η δικαιοσύνη, η στήριξη ύψηλων ήθικων αιτημάτων, και άλλων. Αποτελεί χρέος, λοιπόν, η προσπάθεια του ανθρώπου να κατατείνει προς την ισότιμη, την παράλληλη στήριξη και προαγωγή των δύο στοιχείων, που από την ίδια τη φύση συνθέτουν την έννοια της ζωής. Οί δύο φαινομενικά αντίθετοι πόλοι, του νοητού, δηλαδή, και του αισθητού, που χαρακτηρίζουν αντίστοιχα την πνευματική και την πρακτική πλευρά, στην ουσία συνεργάζονται στενά για να συνθέσουν την πραγματικότητα της ζωής. Και δέν είναι παράδοξο αυτό, η καλύτερα τί πιο φυσικό, όταν π.χ. στον υλικό τομέα για τη γέννηση κάθε έμβιου όντος συνεργάζονται, ως τη στιγμή της τελικής ταύτισης, τὰ δύο αντίθετα φύλα, η ακόμα, στον πνευματικό τομέα, όταν η αρχαία τραγωδία αποτελεί τὸ ὕψιστο και συνεπὲς εξαγόμενο της σύζευξης του ἀπολλώνειου με τὸ διονυσιακὸ πνεῦμα.

Γυρνώντας λίγα χρόνια πίσω, μᾶς ἔρχεται στὸ νοῦ ὅτι ἡ χιλιετία που ἔφυγε με τὸ τέλος τοῦ εἰκοστού αἰώνα, χάρισε στὴν ἀνθρωπότητα, ἐκτὸς τῶν ἄλλων σὲ κάθε τομέα, τὴ συνέχιση τοῦ μετὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα πολιτισμοῦ, τοὺς αἰῶνες τῆς Ἀναγέννησης ὡς σήμερα. Με τὴ συνεχῆ παρουσία και τὴν ἐπιβολὴ τῆς κάθε ἐκφράσεως τοῦ πολιτισμοῦ, ἀνέβηκε ἡ πνευματικὴ και ὕλικὴ στάθμη τῶν λαῶν, με ἀντίστοιχὴ ἄνοδο και τῶν ἠθικῶν ἐνοιῶν και ἀξιῶν, στὶς ὁποῖες ὁ ἀνθρώπος ἄρχισε νὰ ὑποτάσσεται και νὰ τὶς ἀκολουθεῖ, θεωρώντας τὶς ἀναγκαῖες, ὄχι μόνο ὡς στοιχείων προόδου και ἀτομικῆς του παρουσίας, ἀλλὰ και ἐξύψωσης τοῦ τρόπου διαβίωσής του.

Οἱ σκέψεις αὐτές –και ἄλλες ἀκόμη– μᾶς συνέχουν και μᾶς ἀκολουθοῦν κατὰ τὸν αἰῶνα τῆς νέας χιλιετίας που ζοῦμε, σκέψεις με εὐχετήριες ἐλπίδες, ἀλλὰ –τὸ κυριώτερο– και με βάσιμους φόβους για τὸ μέλλον, ἀφοῦ τό, ἀπὸ ἀρκετὸ χρόνο πρὶν, παρὸν εἶναι ἐκεῖνο που τοὺς γεννᾷ. Γιατὶ, μπορεῖ ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἐπιστήμης και τῆς τεχνολογίας νὰ ἔχουν ὡς τώρα προσφέρει και νὰ ἐξακολουθοῦν νὰ προσφέρουν στὸν ἀνθρώπο πολλὰς διευκολύνσεις ἢ βελτιώσεις τοῦ καθημερινοῦ τρόπου τῆς διαβίωσής του, ὅμως τὸ κόστος ὅλων αὐτῶν τῶν ἐπιτευγμάτων ἔχει ἀπὸ καιρὸ ἀρχίσει νὰ φαίνεται βαρὺ, πολὺ βαρὺ. Ὅλοι εἴμαστε σὲ θέση νὰ διακρίνουμε ὅτι, με τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, βαδίζουμε πρὸς τὴν τελικὴν ἐφαρμογὴ και ἐπικράτηση τοῦ ὕλισμου, ὡς «πρώτης ἀρχῆς και μόνης οὐσίας τῶν ὄντων», ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἄλλες ἀντίθετες ὡς τώρα φιλοσοφικὲς θεωρίες, ἢ ἀκόμα και τῆς φιλοσοφικῆς τοποθέτησεως τοῦ θετικισμοῦ, με τὴ διαρκῆ ἀναζήτηση ὕλικῶν ἐξυ-

πηρετήσεων, απολαύσεων και κάθε είδους βολεμάτων, σαν να ήσαν οι μοναδικοί σκοποί της ύπαρξης και της ζωής μας. Σ' αυτό, βέβαια, μάς ώθει όλο και περισσότερο ή συνεχής και με γεωμετρική πρόοδο εισχώρηση στους μέχρι κάποτε κλειστούς χώρους της Φύσης. Μια εισχώρηση που δεν μπορεί να μείνει ατιμώρητη, αφού έχουμε κιόλας αρχίσει να βλέπουμε τη Φύση ν' αντιδρά, παρουσιάζοντας την εκδικητικότητά της. Σ' αυτό το γενικό συμπέρασμα έχει καταλήξει ακόμα και ο κοινός άνθρωπος σήμερα, παρακολουθώντας τις όλοένα αυξανόμενες ανησυχητικές προβλέψεις για το μέλλον, όχι απώτερο αλλά άμεσο του πλανήτη μας.

Αυτές οι κάθε φύσεως ανατροπές, στο όνομα της πρόοδου και της εξέλιξης, δίκαια γεννούν στον καθένα το αίσθημα του φόβου, για τη βαθμιαία απομάκρυνσή του από τις ως τώρα πρωτοβουλίες του, με την τελική αφαίρεση απ' αυτόν της ηγεσίας του νοῦ και της ψυχής του, με την όριστική ένταξή του στη θέση του ούραγου στη σωρεία των μηχανημάτων, που βρίσκονται στα πρόθυρα ν' αναλάβουν στο άμεσο μέλλον τις κάθε είδους ως τώρα δραστηριότητές του.

Χωλαίνουμε όσο πάει και περισσότερο, γιατί τὰ σκέλη που πάνω τους στηρίζοταν πάντοτε ἡ ἀνδρωπότητα, δηλαδή ἡ ἀνθρωπιστικὴ παιδεία καὶ ἡ τεχνικὴ πρόοδος, ἔχουν γίνεῖ σήμερα ἄνισα, ἐξαιτίας τῆς τεχνικῆς ὑπερτροφικότητας καὶ τῆς συνεχοῦς ἀυξανόμενης ἀτροφικότητας τῆς παιδείας. Τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς πραγματικότητας τὰ ζοῦμε πλέον καθημερινά. Ἔτσι, δὲν μᾶς μένει παρὰ νὰ τονίσουμε, ἢ ἀκόμα καὶ νὰ διεκτραγωδήσουμε τὴ φανερὴ σὲ ὄλους ἐπικράτηση τῶν τραγικῶν φαινομένων τῆς μεγάλης κάμψης τοῦ τρόπου συμβίωσης καὶ συμπεριφορᾶς τῶν ἀνθρώπων, μετὴν ἡθικὴ φθορὰ καὶ κατὰπτωση τῶν κοινωνιῶν, μέσα στὶς ὁποῖες ζοῦν. Γιατὶ ἐδῶ καὶ μερικὲς δεκαετίες, ὁ ἴδιος ὁ ἀνθρωπος, παρὰ τὶς θαυμάσιες ἐπιστημονικὲς καὶ τεχνολογικὲς τοῦ ἐπιτεύξεις κατὰ τὸν μακαριὰ τῆ λήξει αἰῶνα, συνέβαλε με ἀπόλυτη εὐθύνη του στὸν χαρακτηρισμὸ του ὡς αἰῶνα τεχνολογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀκμῆς, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ πνευματικῆς καὶ ἡθικῆς παρακμῆς. «Ὁμορφος κόσμος, ἡθικὸς, ἀγγελικὰ πλασμένος». Ἔτσι τὸν ὄνειρεύτηκε ὁ Διονύσιος Σολωμός. Δὲν θὰ εἶχαμε σήμερα τὴν ἀξίωση ὁ κόσμος νὰ εἶναι «ἀγγελικὰ πλασμένος» θὰ μᾶς ἀρκοῦσε ἕνας ὁμορφος κόσμος, ἡθικὸς, μετὴν εὐρύτερη ἔννοια τοῦ ὅρου, αὐτὴ που ἀκολουθεῖ ὄλους τοὺς κανόνες συμπεριφορᾶς στὴν κοινωνικὴ συμβίωση τῶν ἀνθρώπων.

Ζοῦμε σὲ χρόνια ἄχαρα, χρόνια που ἡ ἀτομικὴ, ἡ κοινωνικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ εὐαισθησία ἔχουν ἀνεπανόρθωτα ραγίσει, καὶ ἡ ἡθικὴ, με ὅποια τῆς ἔννοια, γίνετο ρευστὴ, κυλώντας στὸν κατήφορο.

Περνοῦμε χρόνια, στὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ γιορτάζονται ἐπίσημα τὰ δικαιώμα-

τα του ανθρώπου, χωρίς αυτό να εμποδίζει την εκ των πραγμάτων άρνηση των δικαιωμάτων των λαών, αφού η κυριαρχία του συμφέροντος των ισχυρών αποκλείει την κυριαρχία του δικαίου των αδυνάτων. Τον Δεκέμβριο κάθε χρονιάς γιορτάζεται η «παγκόσμια ημέρα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Θα υπάρξει άραγε στο μέλλον κάποια άλλη παγκόσμια ημέρα, που θα αναφέρεται στην τήρηση από όλους των ανθρωπίνων υποχρεώσεων;

Δύο είναι τα στοιχεία της ζωής που κυριαρχούν κατευθύνοντας τον άνθρωπο: το υλικό στοιχείο, που του εξασφαλίζει τη δυνατότητα να ζει, και το πνευματικό-ψυχικό στοιχείο, που τον κατευθύνει στο πώς πρέπει να ζει. Το πρώτο, το υλικό, ενώ θα ώφειλε ν' αποτελεί μέσο για τη στήριξη του δεύτερου, του πνευματικού - ψυχικού, έχει μετατραπεί τώρα σε σκοπό. Καταφέραμε ή ύλη τώρα να καθορίζει τον πολιτισμό μας και ή οικονομία να περνά με κάθε τρόπο- συνήθως άθemitο- πάνω απ' όλα, και από την πολιτική. Χωρίς να υπάρχει πρόθεση λογοπαιγνίου, υπενθυμίζουμε ότι πριν από 2.500 χρόνια οι Έλληνες έζησαν τον «χρυσούν αιώνα του Περικλέους». Μια διαφορετική διάταξη των λέξεων αυτών, μάς δίνει τη σημερινή αντίστοιχη εικόνα: Σήμερα σε όλο τον κόσμο, αντί για τον «χρυσούν αιώνα του Περικλέους», ζούμε τον «Αιώνα περί...κλέους του χρυσού»!

Το αίσθημα της άβεβαιότητας κυριαρχεί σήμερα σε κάθε τομέα της ζωής. Η έννοια της φθοράς όρδώνεται κάθε μέρα έφιαλτικά έμπρός απ' τον άνθρωπο, με κυρίαρχο θύμα τον ίδιο. Οι ιδέες και οι κάθε είδους σκέψεις, που κάποτε έστηνε ως ιδανικά ο άνθρωπος, για να τρέχει και να προσπαθεί να τις φτάσει, ενώ εκείνες, τρέχοντας, του εξασφάλιζαν με τη συνεχή προσπάθεια την πρόοδο, και εδώ ακόμα ή φθορά έχει γίνει και συνεχίζεται με άμείωτο ρυθμό. Η γρανιτένια πρώτη ύλη των μεγάλων ήθικων έννοιων πλαστικοποιήθηκε, ή και έλαστικοποιήθηκε, λές με την πρόοδο της βιομηχανίας. Η χαλάρωση αυτή, ως και ή ρευστοποίησή τους, κάνει ώστε να κυλούν μοιραία προς τον κατήφορο, τον φυσικό δρόμο των ρευστών.

Η ανθρωπότητα σήμερα έφτασε να κυριαρχείται από κάθε είδους ρύπανση: βιολογική, ρύπανση του φυσικού περιβάλλοντος, των ήχων, του ήθους, της ψυχής.

Θύμα τους ο ίδιος τους ο δημιουργός, ο άνθρωπος. Ανέπτυξε σε ύψηλο βαθμό την τεχνική, με σκοπό ν' απελευθερωθεί με την πάροδο του χρόνου, αλλά τελικά έγινε δέσμιός της. Μέγας ο κίνδυνος της βαθμιαίας απομάκρυνσης του

άνδρωπου, με σταδιακή αφαίρεση απ' αυτόν τῆς ἡγετικῆς πρωτοβουλίας νοῦ καὶ ψυχῆς, καὶ τὴν ἔνταξή του, κάποια στιγμή, στὴ σωρεία τῶν ὀλοένα αὐξανομένων μηχανικῶν ἐξαρτημάτων τους, στὰ ὁποῖα τελικὰ μπορεῖ νὰ κατέχει τὴ θέση τοῦ οὐραγοῦ. Γιατί, ὅσο περνᾷ ὁ καιρὸς καὶ πληθαίνουν οἱ ἀνακαλύψεις καὶ οἱ κάθε εἶδους τεχνικὲς κατακτήσεις, τόσο ὁ ἄνθρωπος χάνει τὴν ἐπαφή του με τὸν κύκλο του, με τὸν συνάνθρωπο, ἀκόμα καὶ με τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό.

Ἡ συνέπεια εἶναι, δυστυχῶς, μοιραία.

Γιατί με θλίψη παρατηροῦμε πὼς καμμιά τεχνολογικὴ ἐπίτευξη, ὅσο θαυμαστή καὶ ἂν εἶναι, δὲν κατάφερε νὰ ἐξαφανίσει, ἢ ἔστω νὰ ἐλαττώσει τὴν ἀπογοήτευση τοῦ σημερινοῦ ἀνδρωπου. Νὰ τὸν συντροφέψει στὴ μοναξιά του. Νὰ τοῦ ἀπομακρύνει τὸν φόβο τῆς βίας. Καμμιά τεχνικὴ πρόοδος φαίνεται πὼς δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ βοηθήσει, γιὰ νὰ κερδηθεῖ ἡ χαμένη πίστη τοῦ ἀνδρωπου γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

Πόσες φορές ὁ καθένας μας δὲν αἰσθάνθηκε ν' ἀπογοητεύεται καὶ νὰ θέλει νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ κάθε προσπάθεια, βλέποντας νὰ ὑψώνεται μπροστά του ἕνας θρασὺς καὶ ἀμειλικτος τοῖχος ἐμποδίων, ἱκανῶν νὰ φτάσουν ὡς καὶ τὴν ἀλλοτρίωση τοῦ ἀδύτου μας, πού λέγεται ψυχὴ. Ὅμως, ἄλλες τόσες φορές ἕνα νέο κύμα ἐλπίδας, πού ἔδινε μιὰ καινούρια μέρα, ἕνας καλὸς λόγος, μιὰ τρυφερὴ ματιὰ, ἢ, τὸ κυριώτερο, ἡ βαθειὰ ριζωμένη συναίσθηση τοῦ χρέους πρὸς τὴ ζωὴ, μᾶς ἔσπρωχνε πρὸς τὰ ἐμπρός, δίνοντάς μας τὴν ἐλπίδα, πὼς δὲν ἔχει χαθεῖ ὁ καιρὸς, γιὰ νὰ πάρουμε τὶς ἀναγκαῖες ἀποφάσεις.

Ὅπως καὶ νὰ ἔχει ὅμως τὸ πρᾶγμα, ὅλες αὐτὲς οἱ σκέψεις μᾶς ὀδηγοῦν στὴ θλιβερὴ διαπίστωση πὼς ὁ ἄνθρωπος, παρὰ τὶς τόσες του θαυμαστὲς κατακτήσεις, παρὰ τοὺς ποταμοὺς τῶν αἱμάτων του πού χύθηκαν κατὰ τοὺς ἀγῶνες του γιὰ τὴν ἐλευθερία, παρὰ τὶς φλογερὲς του διακηρύξεις γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή του ὡς ἀτόμου καὶ ὡς συνόλου, ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένει τὸ μόνο ἀνελεύθερο ὄν στὸν πλανήτη μας. Τώρα, πού ἔχει προοδεύσει τόσο, ὥστε νὰ ξεχωρίζει τὶς προλήψεις ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, ζεῖ, χωρὶς νὰ τὸ θέλει καὶ νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεται, κάτω ἀπὸ μιὰ δήμευση τῆς ἐλευθερίας του, δέσμιος μέσα σὲ ἕνα ἄορατο ἢ παραπλανητικὸ γκέττο, δέσμιος ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, ἀπὸ τὴν κοινωνία, τὴν πολιτικὴ. Ἀκόμα καὶ οἱ προσπάθειές του γιὰ ἀπελευθέρωση, γίνονται, στὴν πραγματικότητα, γιὰ τὴ μετὰξή του σὲ μιὰν ἄλλη μορφή δουλείας, ἀπὸ τὴν ὁποῖα πάλι θὰ ἀγωνιστεῖ κάποια μέρα νὰ ἀπαλλαγεῖ. Καὶ αὐτὸ θὰ συνεχίζεται ὡς τὴ στιγμή τῆς ὑστατης πάλης του. Εἶναι ἡ μοῖρα του αὐτὴ, νὰ παλεύει. Ἡ

πάλη, ασφαλώς, δικαιώνει την ύπαρξη ζωής. Άπομένει μόνο να εξετασθεί ποιά ἦταν ἡ βαθύτερη δικαίωση τῆς πάλης του αὐτῆς.

Στὸ μεταξύ, ὅμως, ἔχει κατορθώσει νὰ πλησιάζει ὀλοένα καὶ περισσότερο καὶ νὰ γνωρίζει τὸν φυσικὸ κόσμο, μὲ τὶς τεράστιες ἐπιτεύξεις καὶ κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας. Αὐτές, πού ὑπάρχει ὁ φόβος πὼς ἡ καδεμιά τους κρύβει μέσα τῆς καὶ μιὰν ὀριστικὴ ἀπώλεια. Γιατὶ, ἀπὸ καιρὸ ἔχουμε ἀρχίσει νὰ διαπιστώνουμε ὅτι ὅσο προχωρεῖ ἡ μάθηση καὶ ἡ γνώση, τόσο ὑποχωρεῖ ἡ πίστη, ἐκείνη πού χαρίζει ἡ γοητεία τοῦ μυστηρίου, πού ζωντανεύει ἡ φαντασία, πού θεριεύει ἡ προσμονή, πού ἀποτελεῖ τὸ κίνητρο κάθε πνευματικῆς καὶ ὑψηλοῦ περιεχομένου καλλιτεχνικῆς δημιουργίας.

Παράλληλα, ὅμως, μὲ τὶς πραγματικὰ ἐκπληκτικὲς του δραστηριότητες, ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ ὄλο καὶ περισσότερο νὰ χωθεῖ στὰ ἄδυτα τοῦ ψυχικοῦ καὶ μεταφυσικοῦ κόσμου, γιὰ νὰ τὰ φέρει στὸ φῶς. Ἄς εὐχηθοῦμε, κάποιαν ἐποχὴ ἢ ἀνθρωπότητα ν' ἀγγίζει τὴν τέλεια γνώση τους, γιὰ ν' ἀντιληφθεῖ μὲ τὴν ἐπιστήμη τῆς γνωσομάθειας, τῆ φιλοσοφία, τὸν προορισμὸ τοῦ ἀνθρώπου· τὸν πραγματικὸ σκοπὸ, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔρχεται στὴ ζωὴ, καὶ στὸν ὁποῖο ἀσφαλῶς θὰ φτάσει μὲ τὴ σύμπραξη καὶ τὴ συνεργασία τῆς ποίησης, μὲ τὴν εὐρύτατη ἔννοιά τῆς, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἀρετῆς. Τότε θὰ ἔχει καταλάβει πὼς ὅποιαδήποτε ἄλλη ἐνασχόλησή του ἐπαγγελματικὴ δὲν ἀποτελοῦσε τὸν σκοπὸ, ἀλλὰ τὸ μέσο τῆς ζωῆς. Καὶ τότε θ' ἀρχίσει νὰ μετέχει στὴν εὐτυχία ἐκείνη, πού χαρίζει ἡ ὀδύνη τοῦ πνεύματος γιὰ τὴν ὅσο γίνεται μεγαλύτερη προσέγγιση πρὸς τὴν τελειότητα, ἀναζητώντας τὴ λύση μέσα ἀπὸ τὰ ἡθικά του ἔνστικτα, καὶ ἀδιαφορώντας γιὰ τὴν ὕλικὴν εὐμάρεια, πού ἀκινητεῖ καὶ ἀποκοιμίζει τὸν ἄνθρωπο μέσα σὲ γλοιώδη τέλματα ἀδράνειας. Γιατὶ θὰ ἦταν φοβερὸ νὰ παρασυρθεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ἀσυγκράτητο ρυθμὸ τῶν ραγδαίων τεχνικῶν κατακτῆσεών του, καὶ κάποια μέρα νὰ καταποντισθεῖ, μέσα στὴ δίνη τοῦ ρυθμοῦ αὐτοῦ, ὁ ἄλλος ἀχανῆς κόσμος τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς, πού κρύβει μέσα του. Πρόοδος δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει, παρὰ μόνον μὲ τὴν ἰσότιμη ἀντιμετώπιση καὶ παράλληλη τόνωση τοῦ νοητοῦ καὶ τοῦ αἰσθητοῦ.

Δὲν εἶναι εὐοίωνα τὰ φαινόμενα στὴν ἐποχὴ πού ζοῦμε, ὅπου ἐντονώτερα ἀπὸ ἄλλοτε κυριαρχοῦν τὸ ἄγχος, ἡ βία, ἡ ὠμὴ ἀντιμετώπιση, ὁ κυνισμὸς, ἡ ἀδιαφορία, ἡ χρῆση ναρκωτικῶν, ἡ ληστεία, τὸ ἔγκλημα. Ἡ ἔννοια τῆς κακοποίησης κυριαρχεῖ σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς, ἀπὸ τὸν ἐπαγγελματικὸ, τὸν κοινωνικὸ, τὸν ἡθικὸ, ὡς τὸν σεξουαλικὸ, ἀκόμα καὶ γονιῶν πρὸς τὰ παιδιὰ τους...

Ἡ πρὸ ὀλίγου ἀναφορά μου στὴν ἀρχαία τραγωδία, ὡς «ὑψιστο καὶ συνεπὲς

εξαγόμενο της σύζευξης του Ἀπολλώνειου με τὸ Διονυσιακὸ πνεῦμα», φέρνει μοιραία στὴ σκέψη τὸ ἐρώτημα ἂν σήμερα «διονυσιάζεται» μόνο ἡ ἀνθρωπότητα, ἔχοντας τοποθετήσει σὲ δευτερεύουσα μοῖρα τὸ ἀπολλώνειο πνεῦμα. Μὲ ἄλλα, ἀκόμα, λόγια, μήπως δὲν ἐναλλάσσεται ἰσότημα τὸ ὄνειρο μετὰ τὴν πραγματικότητα στὴ σημερινή μας ζωὴ. Γιατὶ ὄνειρο μετὰ ὄνειρο διαφέρουν. Ὑπάρχει τὸ ὄνειρο, ποῦ εἶναι γιὰ ὅλους τὸ ἀποτέλεσμα τῆς χαλάρωσης τοῦ πνεύματος κατὰ τὸν ὕπνο, καὶ ὑπάρχει ἀκόμα τὸ εἰδικὸ ἐκεῖνο ὄνειρο τοῦ δημιουργικοῦ ἀνθρώπου, ποῦ ἀποτελεῖ τὸν καρπὸ ἀπὸ τὴν ἐπιστράτευση τοῦ πνεύματός του κατὰ τὴν ὥρα τῆς δημιουργίας. Σήμερα, ὁ δημιουργὸς αὐτὸς ἔχει ἀποδουθεῖ σὲ ἓνα ἄνισο ἀγώνα ἐπιβίωσης, στὴν προσπάθειά του νὰ καλύψει τὴν τεράστια ἀπόσταση ποῦ τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸ ὕψος ποῦ ἔχουν φτάσει οἱ κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας. Γιατὶ γνωρίζει πὼς ἡ ἰσορρόπηση τῶν δύο σκελῶν, τεχνολογίας καὶ πνεύματος, εἶναι ἀναγκαία γιὰ τὴν ὀρθὴ βάδιση τῆς ἀνθρωπότητας στοὺς νέους δρόμους ποῦ ἐχάραξε ἡ τεχνική. Τὰ μέχρι τώρα ἀποτελέσματα τοῦ ἀγώνα αὐτοῦ δὲν εἶναι τῆς στιγμῆς νὰ ἐξετασθοῦν. Μᾶς ἀρκεῖ ἡ διαπίστωση πὼς τὸ πνεῦμα καταβάλλει ἀγωνιώδη, συνταρακτικὴ προσπάθεια, ἐνῶ ἡ τεχνολογία, ἡρεμῆ, καλπάζει στοὺς ἀχανεῖς δρόμους, ποῦ ἡ ἴδια ἔχει ἀνοίξει.

Ἵστερα ἀπὸ ὅλα αὐτά, θὰ μπορούσε ἴσως νὰ γεννηθεῖ τὸ ἐρώτημα: θὰ πρέπει, λοιπόν, νὰ σταματήσει ἡ ἀνάπτυξη τῆς τεχνολογίας, παραχωρώντας τὴ θέση τῆς στὴν ἀνθρωπιστικὴ παιδεία; Δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος νὰ ἀσπάζεται μιὰ τέτοια τοποθέτηση στὸ ζωτικὸ αὐτὸ θέμα. Τὸ ζήτημα δὲν τίθεται ἀποβλέποντας σὲ ὑποχώρηση τῆς τεχνολογίας, ἀλλὰ σὲ ἀνύψωση καὶ ἰσότημα μετὰ αὐτὴν παρουσία τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ στοιχείου στὴν παιδεία καὶ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀπόκτηση τῆς καθημερινῆς εὐτυχίας τῆς ζωῆς, χωρὶς τὴν ἄνοδο τῆς πνευματικῆς στάθμης, στερεῖ τὸν ἀνθρώπο ἀπὸ τὴν ἀναγκαίαν ροπὴ του πρὸς τὴν τελειότητα. Ἀναμφισβήτητα, ὅσο ἀνοίγουν τὰ μάτια μας, τόσο καθαρότερα ξεχωρίζουμε τὸ χάος ποῦ ξανοίγεται μπροστὰ μας. Ἴσως αὐτό, γιὰ πολλούς, νὰ φαίνεται ὡς πηγὴ δυστυχίας. Ὅμως, τίποτα δὲν κρύβει μεγαλύτερη δυστυχία ἀπὸ μιὰ πλαστὴν εὐτυχία. Μιὰ εὐτυχία ποῦ βασίζεται στὴν ἄγνοια, ἢ τὴν ἔντεχνα καλλιεργημένη μετατόπιση τῆς πραγματικῆς βάσης τῆς εὐτυχίας σὲ ἄλλα, εὐτελέστερα, καθημερινὰ καί, κυρίως, ὁμαδικὰ ἐνδιαφέροντα, ὅπως ἐπιδιώκουν τὰ ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα.

Ἐὰς δεχθοῦμε καὶ ἄς πιστέψουμε ὅλοι καὶ ἄς τὸ μεταδώσουμε σὲ κάθε νεότερη γενιά, πὼς τὸν δρόμο πρὸς τὴν ἐξέλιξη καὶ τὴν ἐπιτυχία δὲν τὸν ἐξασφαλίζουν μόνο τὰ ὕλικά μέσα, ἀλλὰ κυρίως κάθε ὁραματισμὸς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς

άνοδου, που αποτελεί τὸ σχεδιάσμα ἐκεῖνο τῆς μελλοντικῆς του μορφῆς, πού θὰ μᾶς ὀδηγήσει μὲ ἐπιτυχία στὸν τελικὸ του σκοπὸ. Διαφορετικά, θὰ θυσιάζαμε τὸν σκοπὸ γιὰ ν' ἀναδείξουμε τὰ μέσα, πού μοναδική τους ἀποστολή θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐξυπηρέτηση τοῦ σκοποῦ. Ἄλλιῶς, χωρὶς αὐτόν, κατανοοῦμε νὰ ζοῦμε κυριολεκτικὰ ἄσκοπα.

Δίχως τὰ ὄνειρα καὶ τοὺς ὀραματισμούς, πού καμμιά φορὰ ἀπρόσεχτα χαρακτηρίζονται ὡς ἀνεδαφικοὶ ρομαντισμοί, ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν θὰ εἶχε προχωρήσει πέρα ἀπὸ τὶς σωματικὲς του λειτουργίες καὶ ἀνάγκες. Τὴν κατάσταση αὐτὴ τὴν διακρίνουμε, δυστυχῶς, ἐδῶ καὶ ἀρκετὲς δεκαετίες σὲ ἀνησυχητικὸ βαθμὸ καὶ σὲ παγκόσμια κλίμακα, ἀφοῦ –ὅπως εἴμασθε σὲ θέση νὰ κρίνουμε– τὸ ὄφελος τῆς ποσότητας, χαρακτηριστικῆς στὴν ἐποχὴ μας, δὲν ἔχει ἐπιτευχθεῖ παρὰ μὲ τὴ θυσία τῆς ποιότητας.

Ἄς θεωρήσει κάποια στιγμή ἡ διεθνὴς ἀλλὰ καὶ ἡ δική μας ἐπιστῆμη καὶ τεχνολογία, ὅπως καὶ ἡ κάθε κοινωνία, ὅτι δὲν εἶναι τυχαία, ἀλλὰ μοιραία ἡ ἀλματώδης, ἡ ἐκρηκτικὴ καὶ μὲ μορφὴ ἐπιδημίας παρουσία τοῦ ἐγκλήματος στὴν καθημερινή μας ζωὴ. Θὰ πρέπει κάποτε οἱ κάθε ἀρμόδιοι σ' ὀλόκληρο τὸν κόσμον ν' ἀναγνωρίσουν πὼς ἡ ὄση καὶ ὅποια πρόοδος πρὸς χάριν τῆς κάθε εἴδους ἐξυπηρέτησης, τῆς κάθε εἴδους εὐκολίας, ἀκόμα καὶ τῆς παράτασης τῆς ζωῆς μας, προχώρησε πολὺ πέρα ἀπὸ τὸ ἐπιτρεπόμενο, ἀφοῦ ἀγνόησε, ἢ ἀφήσε πίσω τὰ ἄλλα ἐκεῖνα στοιχεῖα, ὅπως ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα, πού δόθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τὴ Φύση στὸν ἄνθρωπο, ξεχωρίζοντάς τον ἀπὸ κάθε ἄλλο ἔμβιο ὄν. Αὐτὴ ἡ πέραν τοῦ ἐπιτρεπομένου εἰσχώρηση τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴ Φύση, εἶχε ἀκόμα καὶ τὰ γνωστὰ ἀποτελέσματα καὶ τὶς ἐπιπτώσεις πάνω στὴ ζωὴ μας, μὲ τὴν βαθμιαία καταστροφὴ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, τὴν ἀλλαγὴ ἀκόμα καὶ τῆς μορφῆς κάθε ἐποχῆς τοῦ ἔτους, τὴν καταστροφὴ τῶν ἐτησίων καλλιεργειῶν ἀπὸ ἀπρόσμενα δυσμενῆ καιρικὰ φαινόμενα, τὴ μόλυνση τοῦ θαλάσσιου πλούτου ἀπὸ τὰ διάφορα καταστροφικὰ λύματα τῶν ἐκσυγχρονισμένων ἐργοστασίων, τὴ συγκράτηση ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς θερμικῆς ἐνέργειας τοῦ ἡλίου, καὶ τὴ συσσώρευση θερμότητας ἀπὸ τὴ γῆ, μὲ τὸ φαινόμενο τοῦ θερμοκηπίου, καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀκόμα μᾶς ἐπιφυλάσσει ἢ συνεχῶς καὶ πάση θυσίᾳ ἐπιδιωκομένη καὶ ὀνομαζομένη πρόοδος.

Ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ μοναδικὸ στὸν κόσμον πνευματικό-ὕλικὸ καὶ ψυχροσωματικὸ ὄν, ἓνας κόσμος σύνθετος ἀπὸ ψυχὴ, λογικὴ καὶ σῶμα. Ἀνήκει ἐπομένως σὲ δύο κόσμους: στὸν πνευματικὸ, σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ στὸ πνεῦμα καὶ στὴν ψυχὴ, καὶ στὸν ὕλικό, σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ στὸ σῶμα. Ἄς ἀντιληφθοῦμε κά-

ποια στιγμή ότι, αν δεν αποκτήσουν και πάλι την όρθη και ισότιμη παρουσία και συμβάδιση ύλη και πνεύμα, έτσι ώστε να πάψουμε να είμαστε δέκτες μαζι και θύματα της λεγομένης προόδου, ή ανθρωπότητα θα συνεχίζει όλο και πιο επικίνδυνα να χωλαίνει στην κάθε επόμενη κίνησή της στον χρόνο.

Στά χείλη κάθε σκεπτόμενου ανθρώπου, που αναγκαστικά μετέχει στον σημερινό τρόπο ζωής, ένα ερώτημα αναδίνεται, ερώτημα συνεχές, που γεννιέται από την όλοένα αυξανόμενη ανησυχία του για το τί μας επιφυλάσσει το μέλλον, που εμείς οι ίδιοι προετοιμάζουμε με το καθημερινό μας παρόν. Ένα παρόν, μέσα στο οποίο η βαθμιαία υποβάθμιση της αυθεντικότητας, της γνησιότητας του ανθρώπου, έχει ως συνέπεια να μη γίνεται αυτή αντιληπτή από τον ίδιο ως άτομο –και επομένως ως σύνολο–, με αποτέλεσμα τον κάθε μορφής κατήφορο του στην πορεία της ζωής.

Αν την έννοια του πολιτισμού συγκροτεί το σύνολο των χαρακτηριστικών της ήθικης και της υλικής ζωής, αν επιδίωξη και των δύο είναι η καλλιέργεια και η ανάπτυξη, είναι φανερό πώς δύο κατηγοριών πολιτισμοί διακρίνονται, ο καθένας με απόλυτη κυριαρχία του είδους του και με σχετική συμπαρουσία του άλλου. Έτσι ο υλικός-μηχανικός πολιτισμός, που αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση της όλοένα αυξανόμενης απαίτησης και διεκδίκησης από τη Φύση νέων στοιχείων της, για ικανοποίηση των εκάστοτε νέων αναγκών που ο άνθρωπος δημιουργεί, είναι μοιραία υπεύθυνος για τη μερική έως υποτυπώδη ικανοποίηση των απαιτήσεων του πνευματικού και ήθικου πολιτισμού. Από την άλλη μεριά, ο πνευματικός πολιτισμός επιζητεί να οδηγήσει σε υψηλότερες και ιδανικές σφαίρες την άλλη ανθρώπινη πλευρά, την πέρα από την ένσαρκο παρουσία, τονώνοντάς την και ζωοποιώντας τον έσωτερό της κόσμο, με την κάλυψη του βάθους του ανθρώπου, αυτού που υπάρχει πέρα από τον νοῦ, του έσωτερου του πυρήνα, του «πρώτου εαυτού» του ανθρώπου, κατά τον Άγγελο Σικελιανό. Είναι φανερό ότι και εδώ η σχετική υλική παρουσία και στήριξη είναι αναγκαία.

Η συνύπαρξη υλικού και πνευματικού πολιτισμού, κατά το απαιτούμενο κατά περίπτωση ποσοστό, είναι αναγκαία και αναπόφευκτη. Πάντα δύο αντίθετα στοιχεία συνυπάρχουν, για να συνδέτουν την έννοια της πραγματικότητας.

Δεν είναι δυνατόν ν' αρνηθούμε πώς πολλά, πάρα πολλά άγνωστα στοιχεία του Σύμπαντος ήρθαν στο φως χάρη στο ανθρώπινο μυαλό. Η ανάγκη του ανθρώπου να στραφεί προς νέους όριζοντες για τη διεύρυνση των γνώσεών του

-πού χάρη σ' αυτές θά πετύχαινε, εκτός τών άλλων, και τήν καταπολέμηση τών ασθeneιών, τὸ ἐλιξήριο τῆς νεότητος και τὸ ἰδανικὸ τῆς μακροζωίας- ἔχει σὲ σημαντικὸ βαθμὸ ἱκανοποιηθεῖ μὲ τὶς ἐπιτευχθεῖσες προόδους. Μακροζωία, ὅμως, δίχως ἀnéσεις δὲν θά ἦταν νοητή. Ἔτσι, μὲ τὴν ὀλοένα ἀναπτυσσόμενη δυνατότητα τῆς τεχνολογίας, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος κατόρθωσε μὲ κάθε τρόπο νὰ γίνεῖ κάτοχος τών ὑλικῶν μέσων τῆς καθημερινῆς του ζωῆς, ὅπως τὴν ἔχει διαμορφώσει ἡ σύγχρονη τεχνικὴ πρόοδος. Τὸ κακὸ εἶναι, πὼς ἐδῶ πού φτάσαμε, δὲν μπορούμε νὰ κάνουμε πίσω, ἐγκαταλείποντας ὅλα αὐτὰ πού μὲ τόσους κόπους και δυσίες καταφέραμε ν' ἀποκτήσουμε. Εἶναι καιρὸς ν' ἀποδώσουμε ὅπου πρέπει, ἀκόμα και στοὺς ἑαυτοὺς μας, τὶς εὐθύνες γιὰ τὴν κακὴ μέχρι και καταστροφικὴ χρῆση τών ὕσων ἀγαθῶν μᾶς ἔχει προσφέρει ἡ ὀλοένα και πιὸ βαθεῖα διεῖσδυση μας στὴ φύση, μὲ ἀποτέλεσμα τόσο τὶς πρωτόφαντες και ἀπίθανα βίαιες καιρικὲς συνδηκτες, ὅσο και γιὰ τὴ μεταμόρφωση μέχρι και ἀλλοίωση τῆς σκέψης μας πάνω στὸν τρόπο τῆς ἀνθρώπινης συμβίωσής μας, καθὼς και σὲ θεσμούς και παραδόσεις, πού θεωρήσαμε πρόοδο τὴν περιφρόνηση και τὴν κατάργησή τους. Δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ σκεφθοῦμε τὶς συνέπειες πού ἀκολούθησαν, και πού λέγονται τρομοκρατία, ναρκωτικά, ληστείες, φόνοι, σεξουαλικὲς διαστροφές, σατανισμοί, ἀποκρυφισμοί, βία, μαγεία, ἡδονομεσιτικὲς σελίδες καθημερινῶν ἢ ἐβδομαδιαίων ἐντύπων και ἀρκετῶν ἐκπομπῶν, ὅλα αὐτὰ και ὅ,τι ἀκόμα μπορεί νὰ συντελέσει στὴ διαφθορὰ και στὴν κατὰπτωση τῆς ἐννοίας τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης.

Ἀπὸ καιρὸ ἔχουμε ἀρχίσει και συνεχίζουμε νὰ κινούμεθα, ὀδηγούμενοι μὲ βεβαιότητα πρὸς τὴ μοιραία ἐγκατάσταση τῆς τεχνολογικῆς και μόνο κυριαρχίας στὸν πλανήτη. Τὰ ἰδανικὰ τοῦ παρελθόντος του, καρποὶ ἡθικοῦ και πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, ἔχουν μεταστραφεῖ πρὸς ὑλικότερους τομεῖς, πρὸς ἀτομικὰ συμφέρουσες βλέψεις. Ὅπως εἶναι εὐνόητο, δὲν εἶναι ἀναγκαία παρὰ ἡ ταυτόχρονη μόνον και ἡ ἰσότημη συμπόρευση τών δύο πολιτισμῶν, τοῦ πνευματικοῦ, δηλαδή, και τοῦ ὑλικοῦ. Τὸ πνεῦμα εἶναι ἡ ζωογόνος πνοὴ τοῦ σώματος, ἀρχὴ τῆς ζωῆς, ψυχικὴ και ἡθικὴ ὑπόσταση. Ὁ νοῦς και ὅ,τι αὐτὸς συλλαμβάνει και πραγματοποιεῖ σὲ ὄφελος τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἐπιστήμη, ὡς τέχνη τοῦ λόγου, ὡς κάθε εἶδος δημιουργικὴ μελέτη και προσφορά, εἶναι ἡ βαθύτερη οὐσία τῆς ἐννοίας τῆς ὑπαρξης, ἀντίθετα πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα, πού ἀποτελοῦν τὴν ὕλη, ἢ ὅποια, σύμφωνα μὲ τὴ διατυπωθεῖσα και γιὰ πολλοὺς ἰσχύουσα ἀποψη, ὑπάρχει ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ συνείδηση, και ἡ ἐξέλιξη τοῦ κόσμου γίνεται σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους πού διέπουν τὴν ὕλη, και μόνον αὐτὴ...

Με βάση τὰ ὅσα προηγήθησαν, δὲν ἀπομένει τώρα, ἰδιαίτερα σ' αὐτοὺς ποὺ κυβερνοῦν καὶ κατευθύνουν τὴν ἀνθρωπότητα, παρὰ νὰ σκεφθοῦν σοβαρὰ καὶ ὑπεύθυνα, νὰ ἐπιλέξουν καὶ νὰ περιμένουν, γνωρίζοντας ὅτι ὁ ἀνθρωπος, ἄσχετα ἂν μπορεῖ νὰ ἐπιζήσῃ ὅσο ἀκόμα θὰ τοῦ ἐπιτρέπει ἡ βαθμιαία καταστροφή τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, ἡθικά, ὅμως, καὶ πνευματικά θὰ εἶναι μέχρι καὶ ἐπικίνδυνος, ἢ καὶ νεκρός, πάντοτε σύμφωνα μὲ τὰ ὡς τώρα δεδομένα.

Θὰ ἀποτελοῦσε, ἴσως, ἓνα τρόπο ζωῆς ἢ ἀντίληψη ποὺ ἔφτασε τώρα νὰ κυριαρχεῖ στὴν ἀνθρωπότητα, ἂν τουλάχιστον εἶχε πετύχει νὰ ἐξασφαλίσει στὸ κάθε ἀνθρώπινο ὄν τοῦ πλανήτη τὰ στοιχειώδη μέσα ἐπιβίωσής του. Ἀλλά, δυστυχῶς, δὲν συμβαίνει ἔτσι. Σύμφωνα μὲ μία πρὸ μηνῶν Ἔκθεση Γραφείου τοῦ Ὄργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν, παρὰ τὴ φαινομενικὴ ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ καὶ παρὰ τὸ πλῆθος τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν παγκόσμια, κάθε μέρα πεθαίνουν ἀπὸ πείνα 100.000 ἄνθρωποι, 200 ἑκατομμύρια κινδυνεύουν νὰ τυφλωθοῦν ἀπὸ ἔλλειψη Βιταμίνης Α, καὶ 250 ἑκατομμύρια παιδιά 5 ἕως 14 ἐτῶν ἐργάζονται κάτω ἀπὸ ἄθλιες οἰκονομικὲς συνθῆκες, σὲ μιὰν ἐποχὴ—πάντα σύμφωνα μὲ τὴν ἀναφερθεῖσα ἔκθεση— ποὺ τὸ 45% τοῦ εἰσοδήματος τοῦ παγκοσμίου πληθυσμοῦ βρίσκεται στὰ χέρια 358 μεγαστάνων τοῦ πλούτου. Αὐτά, ξαναλέω, μερικὰ ἀπὸ σχετικὴ ἔκθεση τοῦ Ο.Η.Ε., χαρακτηριστικὰ δείγματα τοῦ λεγομένου πολιτισμοῦ, αὐτοῦ ποὺ ἐκφράζει ἡ κυριαρχία καὶ ἡ ὑπερτροφικότητα τοῦ ὑλικοῦ σκέλους, σὲ ἀντίθεση πρὸς τὸ πνευματικό-ψυχικὸ πού, μὲ τὴν ἀντίστοιχη κάμψη του, παρουσιάζεται σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα κυριολεκτικὰ νὰ χωλαίνει.

Ἀπὸ καιρὸ τώρα ἔχουν ἀρχίσει νὰ λείπουν ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ἐπιφάνεια τὰ πρότυπα, ἄτομα κυρίως ποὺ θὰ χρησίμευαν, ὅπως σὲ ἄλλες ἐποχές, ὡς ὑποδείγματα γιὰ τὴν προώθηση ὑψηλῶν σκοπῶν καὶ εὐγενῶν ὁμαδικῶν δραστηριοτήτων, ποὺ θὰ ἀπέβαιναν ὑπὲρ τοῦ συνόλου. Ἀσφαλῶς, ὅμως, δὲν ἔχουν χαθεῖ τὰ πρότυπα. Πάντα ὑπάρχουν καὶ θὰ ὑπάρχουν στίς κοινωνίες, φτάνει νὰ μὴν τὰ σκιάζουν κρατούσες καταστάσεις, μὲ τοὺς ἐνεργὰ κινουμένους ἐκπροσώπους τους, καθὼς φαίνεται νὰ συμβαίνει στὴν ἐποχὴ μας.

Δὲν εἶναι τυχαία αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ χαρακτήρα καὶ τῆς κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς μεγάλῃς μερίδας τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Ἡ ἐποχὴ μας, ὅπως ἐξελίχθηκε, χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴ συνεχῆ ἀπομάκρυνση τῶν ἰδανικῶν καὶ τὴν ὀλοένα καὶ μεγαλύτερη διεύρυνση τοῦ πνευματικοῦ κενοῦ, μὲ ἀποτέλεσμα γιὰ ὅσους ἀκόμα ἀπόμειναν στυλοβάτες καὶ ὀπαδοὶ τῆς προηγηθείσης νοοτροπίας, νὰ αἰσθάνονται τώρα βαθεῖα τὴν ὀδύνη τῆς ψυχῆς τους. Ἡ κατάστασις αὐτὴ, ὅπως συνεχίζει

νά εξελίσσεται, έχει την μοιραία επίδρασή της στις νεώτερες γενιές. Για τον λόγο αυτόν, ως μη κατηγορούμε τὰ σύγχρονα παιδιά, ακόμα και για εγκληματικές τους ενέργειες, όταν οί άμέσως προηγηθείσες γενεές είναι οί υπεύθυνες για τήν εξέλιξή τους αυτή. Άς μη χαρακτηρίζουμε, λοιπόν, ως θύτες τὰ σημερινά παιδιά, αφού δέν είναι παρά θύματα τών προηγουμένων γενεών.

Αυτή ή κατάσταση, στήν οποία έχει περιπέσει βαθμιαία ο άνθρωπος, παρά τις συχνά αναφερόμενες προόδους, πού ή αναμφισβήτητη τεχνολογική εξέλιξη έχει πετύχει, δέν είναι δυνατόν νά παρατείνεται, όταν αποτελεί τή συνεχή και ολοένα αυξανόμενη άγωνία του συνόλου διεθνώς, πού στή μεγίστη πλειοψηφία του πάσχει, αναλογιζόμενο τον κατήφορο στον οποίο έχει αρχίσει νά κυλά, εδώ και αρκετές δεκαετίες.

Άνάγκη πása νά έρθει κάποτε εκείνη ή μέρα, πού θά απαιτήσει ο κάθε άνθρωπος όπου γής για τήν προσπάθεια αλλαγής αυτού του τρόπου ζωής του, 1) Νά δραστηριοποιηθούν οί υπευθυνότητες, 2) Νά ενεργοποιηθούν οί αρμοδιότητες, 3) Νά άφυπνισθούν οί συνειδήσεις, 4) Νά ευαισθητοποιηθούν οί άδιαφορίες και 5) Νά προβληματισθούν ακόμα και οί τυχόν άρνήσεις. Ώς τότε, θά αποτελούσε εύχης έργο ή όσο τó δυνατόν συντομότερα ανάληψη τής πρωτοβουλίας για τήν αντιμετώπιση τής κοινωνικής αυτής λαίλαπας από τὰ άνώτατα πνευματικά ιδρύματα διεθνώς. Τó χρέος τους, επιβάλλεται στήν εποχή μας, νά μήν είναι μόνο «ή προαγωγή του Πνεύματος, τών Έπιστημών και τών Τεχνών», αλλά και ή με κάθε τρόπο προσπάθεια ανάσχεσης -άναχαίτισης κάθε αντίστροφης εξέλιξης, σαν αυτή πού ζει από καιρό τώρα ή ανθρωπότητα. Γιατί με τήν πάροδο του χρόνου και τήν βαθμιαία αλλά σταθερή εισχώρηση του πνεύματος αυτού σε κάθε άνθρωπο του κόσμου τούτου, ή νέα αυτή νοοτροπία εγκαταστάθηκε μέσα μας, έτσι ώστε νά γίνει συνήθεια, πού δέν διαμαρτύρεται, αφού από καιρό συμβάδισε σύμφυτη με τήν πραγματικότητα και τήν ξενοιασιά. Αυτά, βέβαια, χωρίς νά παραβλέπεται ή αυξανόμενη συνεχώς αλλοτρίωση και αποξένωση από τον άλλοτε τρόπο ζωής, με εκδηλώσεις και φαινόμενα άσχετα με εκείνα, πού είχαν θετικά βοηθήσει τον άνθρωπο νά πετύχει τή σωστή του εξέλιξη.

Κυρίες και κύριοι,

Άν πολλά από αυτά, πού αναφέρθηκαν άπόψε, έχουν διαβαστεί ή άκουστεί, ώστε σήμερα ν' αποτελούν επανάληψή τους, δέν δείχνουν άλλο από τήν έμμονή του όμιλοϋντος, και τήν πεποίθηση και βεβαιότητά του στή συνεχή εγκυρότητα και ισχύ του περιεχομένου τους, ανεξάρτητα από τήν πάροδο του χρόνου. Γιατί ο χρόνος δέν αναλαμβάνει νά μεταλλάξει, ή νά τροποποιεί άδιαφιλονίκητες και άμε-

τακίνητες προτροπές και υποδείξεις, πολύ περισσότερο όταν πρόκειται για τον ορισμένο από την ίδια τη Φύση ένα και μοναδικό τρόπο ισότιμης δύναμης και παρουσίας των δύο αναφερθέντων στοιχείων, που συνδέτουν την ύπαρξη του ανθρώπου, εξασφαλίζοντας τον όσο γίνεται υγιέστερο και ορθότερο τρόπο ζωής του.

Πόσο θά ἦταν ωραῖο, ἀλλὰ και τιμητικό γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἂν μία πρωτοβουλία γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμο τῆς θλιβερῆς αὐτῆς κατάστασης ξεκινοῦσε ἀπὸ τὸν τόπο αὐτόν, πού ἡ ἱστορία του ὄχι μόνο δικαιολογεῖ, ἀλλὰ μέχρι και ἐπιβάλλει κάθε προσπάθεια γιὰ τὴν ὅσο γίνεται μεγαλύτερη και ορθότερη στήριξη τῆς ἀνθρώπινης παρουσίας στὸν πλανήτη αὐτόν, πού πάνω του ἀπὸ ἀναρίθμητους αἰῶνες ζεῖ, κινεῖται, χαίρει και θλίβεται, ἐργάζεται και δημιουργεῖ, γιὰ νὰ καταλήξει κάποτε ὀριστικά μέσα στὰ φιλόξενα σπλάγχνα του, ἔχοντας ἐκπληρώσει, ὅσο γίνεται γιὰ τὸν καθένα, τὸν προορισμό του ὡς ὑλικῆς και πνευματικῆς ὑπαρξῆς...

Σὰς εὐχαριστῶ.
